

JURNAL,

PENTRU RESPANDIREA ȘTIINTELORŪ NATURALE ÎN ROMÂNIA,

Redigeat
de

Professor Dr. Iuliu Barașu și D. Ananescu.

Coprire Observațiunii meteorologice în România. — Istoriia Vesuveului. — Cynocephalus.

Memoriū presintat societăței Române de științe în ședința

de la

13 IUNIE 1862:

O aruncătură de ochi asupra observațiunilor meteorologice făcute la noi, de către Autor.

Știința Meteorologiei este una din ramu-
rile cele mai moderne ale științelor Fisice și Na-
turale; ba încă și acum putem dice că avem numai

rudimente sau base alle unei științe viitoare.
Căci, numai o adunătură d'o mulțime de ob-
servațiuni regulate și esacte, făcute la mai multe

Locuri și legate una de alta într'un mod sistematic, va putea crea o știință meteorologică peste tot pământul, care va permite a prezice schimbările temperaturii, nu dupe un mod azardos în modul calendarilor, ci într'un mod exact precum se cuvine unei științe.

De și sunt o mulțime de feluri de evenimente și de fenomene ce se arată în atmosferă, înse observațiunile meteorologice d'acum, se mărginesc la următoarele schimbări ce se întâmplă în aer:

1. A observa gradul creșterii și descreșterii temperaturii atmosferei, în diferitele sezone anuale, în diferitele luni și chiar în diferitele ore ale zilelor, spre a putea așeza în fine o temperatură medie quotidiene, lunare și anuale și, ca un rezultat final, a putea trage peste tot pământul liniile isotherme, isothere și isochimene în modul arătat pentru întâia oară prin Alassandru de Humboldt. 1).

2. A observa gradul igrometric sau d'umedeala aerului într'un mod absolut și relativ, a-

decă în raport cu temperatura aerului; fiind-că este învederat că să pôtă să existe în aer o cantitate mai mare de vapore de apă, și cu toate acestea, aerul să se arăte mai uscat de cât un alt aer care coprinde o cantitate absolută mai mare de vapore, înse fiind d'o temperatură mai mică; aceste observațiuni se fac prin termometru udat sau psihometru; căci, cu cât aerul este mai ud, cu atât se evaporăde mai puțin umezeale ce incongiore globul termometrului uscat, și diferența între temperatura termometrului uscat și cellu ud, va fi mai mică; la un aer sec, această diferență va fi mare.

3. A observa cantitatea apelor de ploii cădute într'un loc (sau o țerră) în cursul unui an; aceste observațiuni se facă prin Pluviometer.

4. A observa diferențele și oscilațiunile barometrice, spre a forma ear un rezultat mediu anual și a desemna o linie curbă care reprezintă aceste rezultate medii în diferitele locuri ale pământului.

5. A observa mersul vinturilor, adecă di-

Nota 1). Explicatia acestor expresiuni meteorologice este cea următoare. Observatoriul meteorologistii, ca se dovedesca temperatura medie anuala a locului unde fac observatiunile, urmeze în modul urmator. Ei observa temperatura aerului de 3 ori în 24 de ore, adeva: la 6 diminetia (momentul cellu mai frig al zilei) la ora 2 dupe amiaze-zi (momentul cellu mai cald al zilei) si la ora 10 seara (momentul de mijloc), fac aditiune simple d'aceste 3 cifre se impart suma prin 3 si asia ajung la temperatura medie a zilei. (Asia s. e. cand într'o zi este la ora 6 diminetia, 13, la duos dupe ameze-zi 25 si seara 16 atunci se face o aditiune de 13 25 16 si suma de 54 se imparte prin 3 care da rezultatul 18; asta este temperatura medie a zilei; daca au ajuns a scie tota temperaturile medie quotidiene din 30 zile ale unei luni atunci fac o aditiune de aceste temperaturi medii si impart rezultatul în 30, atunci ajung a afla temperatura medie a unei luni (lunare); apoi fac aditiune de 12 temperaturi lunari si impart suma prin 12 atunci ajung la temperatura medie a anului (anuale); în fine fac aditiune de mai multe temperaturi anuale (s. e. de 10 ani) si imparte suma prin numarul anilor observati (s. e. prin 10) atunci ajung la cunoscutia adevaratei temperaturi anuale; cu cat numarul anilor observati este mai mare, cu atat rezultatul se apropie mai mult la adever.

Daca mai multi observatori au observat temperaturile anuale în mai multe locuri ale pământului si au gasit c'eeeste temperaturi sunt ecvale, atunci trag pe charta o linie care trece peste toate aceste locuri si o numesc linie isoterme a acestor locuri (asia s. e. Bucuresci se afla sub linia isoterme 8)

Se afla însemnat pe charta globului deja o mult me de linii isoterme.

Fie care linie isoterme arata cantitatea caldurei ce a primit'o fie care loc al pământului de la aore în cursul unui an. Dar acesta nu e de ajuns ca se putem judeca care cultura plantelor poate se reusca în cutare sau cutare loc; caei se poate ca într'un loc A vara se nu fie prea cald dar nici carna prea frig (s. e. în Irlanda) si într'un alt loc B (s. e. la noi) se fie vara o caldura prea mare si carna un frig prea

mare. Este învederat ca aceste amendoe locuri o se aibe o temperatura medie anuale adca se vor afla într'o singure linie esoterme (caei Frigul cellu mare al erno în locul B, compenazeze caldura cea mare a verei ce exista acolo); apoi daca ar vrea cineva basindu-se pe acesta ecualitate a temperaturilor medie anuale si va cultiva s. e. în Irlanda vitia, fiind-ca aceste plante reusesece le noi si da un vin bun, acest om va gresi mult; caei vitia este o plante care are vara o caldure destule de mare dar frigul erno cat se fie de mare nu'i pase, fiind-ca se îngroapa în pament; de aceea meteorologistii au imaginat un miziloc ca se putem afla daca caldura soarelei este distribuita în diferitele sezoane a le anului într'un mod ecual la diferite locuri pe pament si cacca ce au facut. A adunat pe d'o parte temperaturile lunare ale lunilor primaverii si verei si pe d'alta parte temperaturile lunare ale lunelor toamnei si erno. Fie-care dintre aceste aditiuni, le au impartit prin 6 si asia a ajuns a scie în care loc al pământului vara domnesce o caldure mai mare si în care domnesce carna cu frig mat mare; apoi duce locuri ce au o temperatura ecuale pentru 6 lunale ale primaverii si verei (s. e. noi si Italia supeviore se afla într'o singure linie Isothere, pe cand duce locuri ce am o temperatura medie ecuale pentru 6 luni ale toamnei si erno se afla sub o singuru linie Isoschimene (s. e. noi si unele locuri nordice ale Russiei).

Dar fiind-ca în Botanica se scie liniile isothere si isochimene cerute pentru fie-care plante, de aceea este învederat de ce importantie mare trebuie se fie cunoscutia acestor linii pentru a rensi în agricultură si în diferitele întreprinderi ce se raporta la operatiunile agricole. Dar cunoscutia acestor linii nu se pôte dobendi de cat prin necontentite observatiuni meteorologice urmate într'o multime de locuri pe pament.

Eacea importantia practica a observatiunilor meteorologice; si ar fi bine ca în toate orasele ale Romaniei se se afla cate un amator ca se interprinze aceste observatiuni în locul unde e domiciliat. Dar repetim si zicem ca toate valdrea acestor observatiuni, consista în esactitatea si continuitatea lor neinterrupte.

recțiunea lor în raportu cu puncturile cardinale ale orizontului și forția lor, în care s'a adoptat 10 graduri: de la liniste completă (= 0) până la uraganul cellu mai tare (= 10). Partea acesta a Meteorologiei permite a deveni d'o forțe mare importanție pentru navigațiune pe mare, dupe teoria modernă a vînturilor, descoperită de către celebrul professor Dove la Berlin.

6. A observa gradul serenității și a nuorilor ce se arată în ceriū; și aici s'a adoptat a păși cu 10 grade de la zero (serenitatea perfectă) până la 10 (când tot orizontul e acoperit cu nuori).

7. A observa și a inregistra modul precipitatului meteorologicu ce se întîmplă, adică plôia (:), ninsori (*) peire (o) și nebula (.)

8. A observa timpul reîntôrcerei sesonelor anuale și tôte fenomenele din regnul vegetal și animal ce se raportă la dînsele. S. e. đioa înflorirei cutărei saū cutărei plante în fie-care primăvară, asemenea đioa începutului vesteșirei, a cutărei saū cutărei plante în fie-care tómnă; saū đioa plecărei și reîntôrcerei animalelor trecătore saū emigrătore primăvara și tómnă.

La noi în Romania nu sciū dacă s'a făcut vr'o dată o serie d'observațiunii meteorologice neînterruptă în curs de mai mulți ani (mi se pare că D. P. Poenar a făcut observațiunii în curs de 2—3 ani.) Sub-insemnatul face deja de cincî ani în Bucuresci observațiunii meteorologice neînterrupte, înse timpul și diversele ocupațiunii ne permitîndu'mi a mă întinde cu tótă esactitatea la tôte ramurile observațiunilor enumerate în sus, d'aceea m'am mărginit numai la cele mai importante d'între dînsele, adică d'a observa oscillațiunile temperaturėi prin termometru uscat și d'a observa bilanțulu đilelor, în cât se raportă ori la stare senină a ceriului, ori la diferite precipitațiuni apóse ce s'întîmplă pe anū, asemenea sunt inregistrate și forția și direcțiunea vînturilor.

Bitlanțul meteorologicū allū anulū trecutū l'am publicat în No. 3 allū điaruluī franceđ din Bucuresci intitulat „La voix de la Roumanie” pe care îl reproducū alăturatū în limba română și voiū mai adauga aici câteva cuvinte explicătore.

Aste sunt pe scurt, cele următore:

a). Resultatul final allū observațiunilor anulū 1861 arată pentru capitala nóstră o temperatură međie anuale = +8,4 R°; în anul 1860

aceste temperature era = +8,2 R°; în anul 1859 asta era = +8,6 R°; în fine putem đice că temperatura nóstră anuală este = 8 și o fracțiune. Deja în billanțul meteorologic publicat în anul 1859 de către institutul Central meteorologicū allū imperiuluī Austriacū ce se află la Viena, cu care sunt și eu în relațiune, figureađe capitala nóstră cu numita temperatură međie anuale, după observațiunile mele.

Așia dar linia isotermă a nóstră, se légă cu aceea a orașuluī Laibach etc.

b). Noi trăimū aici într'o climă numită ecesive, fiind-că linia isotheră a nóstră se leagă cu aceea a Italiei superiôre (s. e. cu Milan) pe cândū linie isoschimen a nóstră se légă cu unele locuri nordice alle Russiei. Într'adevêrū, nu pôte se fie în lume o climă mai ecesive de câtū aceea, unde vara termometrulū luī Reaumure ajunge la ora 4 dup'améde-đi în umbra la gradul + 31° și earna tot acest termometru arată câte o dată (de și rar) la ora 6 deminêta — 13°, — 14° și chiar — 16° sub zero! Noi trăim într'o țerră în care vara vița reusesce prea bine, smochinele crescū în aerul liber, porumbul este unul din rodurile pămentuluī celle mai respîndite și iarna ne preumblăm trei luni de đile neconținut cu saniea (precum iarna trecută, de la 15 Noembrie pênă la 15 Februarie).

Causa acestuī ecesū al climatei, este determinată nu prin pozițiunea geografică a latitudinei, ci prin fenomenele geologice care aū precedat formațiunea soluluī nostru. Acesta a făcut că suntem protegiați către sud și sud-ost prin munții Balcani; către West și nord-Vest, prin Carpați, numai în nord-ost țerra nóstră este descoperită și espusă venturilor reci (crivețu) care suflă peste stepele Kirgizilor și nordul mărei negre, și ne aduce noe tot deauna ori đapade, ori un frigū secū. Fără acéstă pórta deschis a vînturilor neplăcute ale Russiei, România ar avea o climă ca Milan și tot nordul Italiei.

Đar și chiar în România găsim duoe Zone diferite, una nordică saū Zona muntósă și alta meridionale saū Zona Cămpiilorū și islazelorū șețe imense. Acesta dupe urma, având un sol aluvial, arată caracterul climatei ecesive în cellū mai mare gradū, pe când în partea nordica ecesele climatice nu sunt forțe pronunciate.

Nu este aici loc a ne întinde mai mult despre acestea și mai cu seamă a arăta cât de mare este influința acestei diferențe asupra igienei publice, precum și asupra toatei fisionomie vegetale a țerei; cum tocmai în această parte a României, plantele labiacé sociabile (Salvia, Ajuga) Euphorbiacele și Compusele sunt plantele dominante (intocmai ca în climatele calde), pe când în partea nordică, arborii și alte plante vivace a găsit solul lor convenabile; iar între plantele erbóse, anuale, Gentianeile și Papilonaecile, aceste plante obicinuite ale climelor moderate, forméază partea cea dominantă a florei țerei.

În fine, am să observă că o comparațiune între observațiunile mele d'aici și cele făcute în Transilvania (mai cu seamă în Brașiov) mi'au probat că în privința fenomenelor meteorologice, noi formăm o unitate remarcabile cu Transilvania, de și suntem despărțiți de dansa prin ținutul Carpaților; ba încă, sincronismul care s'a observat mai tot d'auna între cutremurile noastre și acelle din Transilvania, probă că ne aflăm în România și Transilvania într'o continuitate a cauzelor productóre cutremurilor; sau vorbind în limba geologică de mai înainte, o să ținem, că ne aflăm pe bolta aceliași cavități subterane care este vatra cutremurilor în aceste două țeri.

În fine voi pomeni aici o idee foarte curioasă înaintate de către D. Schvab în Dresde și care pôte că va avea cu timpă o mare influințe în Meteorologie. D-lui a probat ca petele ce se vede pe discul solar, influe mult asupra timpului, însă într'un mod indirect; adecă, dansul a arătat ca petele sórelui influe asupra magnetismului terrestru și că schimbările magnetismului terrestru, producă diferitele schimbări meteorologice.

Ellu se esprime ast-felú.

În pământ există o constituțiune sau schimbare magnetică care produce eșirea vînturilor; dacă aceste schimbări se întimplă vara, acestea produc ploii; dacă s'ntimplă earna, produce zăpade, și așa o singure schimbare magnetică în pământ, pôte să producă diferite fenomene meteorologice, dupe dferința sesónelor și dacă cineva ar scie că cutare constituție sau scămbare magnetică se va întimpla în cutare sesón, o se scie mai înainte ce timpă va fi în acest sesón.

Tot d'odată d. Schvab a arătat că fiind-că

e sciuț că petele sórelui aú un ciclu care'l parcură în cursul de 11 $\frac{1}{9}$ ani, așa dar într'o sută de ani ($= 9 \times 11 \frac{1}{9}$) petele sórelui începú o serie nouă în raport cu sesonele anului, ecul cu aceea ce a avut'o nainte cu 100 de ani, de aceea țin d. Schvab, este învederat că în fie care sută de ani, schimbările timpului trebuie să se repété tocmai în ordinu care l'a avut nainte 100 de ani; prin urmăre, dacă studiam cu atențiune schimbările timpului în cursul unui secol, o să scim mai înainte toate schimbările timpului pentru toate seculile. Eaccă că dupe d. Schvab, Calendarul secular (Cazamiea) predictor al timpului pentru 100 de ani este justificat chiar sub punctul de vedere al sciinței.

Se facem aici o comperațiune între semestrul d'întaiú al anului trecut 1861 și al anului curent 1862.

	1861	1862
Ianuarie	—4,3 ^o	—2,5 ^o
Fevruarie	2,3 ^o	—1,2 _o
Marie	6,6 ^o	8,3 ^o
Aprilie	8,9 ^o	11,6
Maiú	14	16
Iunie	17	17
Suma:	<u>45 = 7,5.</u>	<u>49 = 8,2.</u>
	6	6

Așia dar am avut în acestú semestru mai multe călduri de cât în semestru ánteiú al anului 1861; prin urmăre, dacă legea constanței temperaturi anuale este adevărată, putem se predicăm acum că orí că lunile Iulie, August și Septemvrie vor fi mai pucin calde, sau că lunile Octomvrie, Noemvrie și Decemvrie vor fi mai frigurose de cât în anul trecut, ca să easă la finitul anului temperatura anuală = 8 cu o mică fracțiune, ca în anul trecut.

Dr. Baraș.

Rezumatul observațiilor meteorologice din București pe anul 1862

DUPE

TERMOMETRUL LUI REAUMURE.

Luna	Temperatura medie lunară.	Maximul la ora 4 după amiaze-ți.	Minimumul la ora 6 dimineața.	Pile seune	Pile cu nouă.	Pile de ploie, petrole.	Pile de petrole.	Pile de mins.	Pile de tunet. ap. plou.	Cuateți-mea	Observațiuni.
Ianuarie	— 4,3	+ 7° la 31	— 14 la 19	15	12			3			19 la ora 6, frigul celăl mai mare al erney
Februarie	+ 2,3	+ 10° la 28	+ 1,5 la 15	14	9	2					
Martie	+ 6,6	+ 16°,5 la 10	+ 0 la 7	21	8	2					la 16 ore $\frac{1}{4}$ dimineața un cutremur de S. E. la N. O.
Aprilie	+ 8,9	+ 12 la 14	+ 1,5 la 5	23	3	3		1			
Mai	+ 14,			20	5	6					
Iunie	+ 17,3	+ 28,5 la 13	+ 12,5 la 24	16	3	8	2		1		în ziua căldurei celle mai mare, petre
Iulie	+ 19,3	+ 29 la 16	+ 14 la 1-iū	23	4	4					la 16 ziua cea mai călduroasă
August	+ 17,	+ 28 la 3	+ 10,5 la 20	26	3	2					la 12 ore 4 d. a un cutremur
Septembrie	+ 12,6	+ 21 la 1 și 15	+ 7 la 10 și 25	19	3	8					
Octombrie	+ 7,9	+ 15 la 22	+ 0° la 29	16	10	5					
Noembrie	+ 2,1	+ 14 la 3	— 8 la 5	12	6	5		6			
Decembrie	— 4,1	+ 2 la 4	— 13 la 1 și 23	17	9	1		4			la 20 ore $6\frac{1}{2}$ dimineața un cutremur de 20 secunde, de S. E. N. O.
Temperatura medie enu. lă.	= 8,3			222	75	46	2	14	1		Temperatura isotere = 15. Idem isoșimene = 1,7.

Dr. Baras.

Capcănele (*Cynocephalus*.)

Capcănă, ciapcănă, cătcănă, cătcăună că-
ție-ună etc. Aceste numiri (policrituri) sinoni-
me se audă foarte desă în gura românilor, a-
tâtă dincóce, câtă și dincolo de carpați. Într'u-
nele părți ale româniei, înțielegu omenii prin
aceste numiri, nescari fiintie bizare cu potere
magica estra ordinariă, cam asemenea strigo-
iloră, șiolomonariloră etc. Într'alte părți aceste
numiri le dau ómeniloră înșialători, mincinoși,
perfidă, c'ună cuvântă, ómeniloră de rea cre-
dintă. Dar nici unii, nici alții nu sciă adevera-
ta și propria însemnare a acestoră cuvinte, cu
atâtă mai pucin originea și derivatiunea loră.
Eată că de multe ori ómenii nu sciă ce vor-
bescă! Cu tóte acestea ideea era foarte bine ni-
merită și potrivită aplicată, căci adecă natura
capcănelui se potrivește foarte bine cu natura
omului perfidă, mincinosă, înșielătoriă, strigoii,
șiarlatană etc. etc.

Se păsămă acumă pe tărémulă sciintiei, un-
de putemă afla esplicațiunea tuturoră dubietăti-
loră, și vomă vedea că ciapcănă, cătcăună, s'au
cătieunu din gura poporului nostru, este tocmai
căpcănele sau *Cynocephalus* din Istoria naturale.

Cuventulă *cynocephalus* se deriva dela gre-
cesculă *κίων* gen. *κυνός* — cănc și dela *κεφαλή*
gen. *κεφαλής* — capă. Decă pe romănesce: capă
de cane, seă scurtată: capcăne. Ființa botezată
cu acestă nume după cumă ne arată Istoria na-
turale este ună felii (genu) de maimuțiă din fa-
milia *Catarrhina* (cu botulă îngustă), numită
mai în tóte limbele moderne fam. *Pavianiloră*.
Eată caracteristica loră dupe mai mulți autori
vechi și noi.

Cynocephalus (Illig. Blumb. Cuv Schintz).
Acestă genu are dinți canini lungi, eșiți din
fălci. Capulă și gura (botulă) suntă prelungite
în câtă se asemănă cu ală cănelui. Nasulă trun-
cată (cioncată). Facia de alungulă ei, afundă
brăzdată; fruntea apăsată urechile lătăușie și
angularie (în coltiuri). În gură are nisce saci
bucali mari (guși). Bucile siedătutului sută late
și cărnóse. Códă mai lungă sau mai scurtă; une
ori prea scurtă, supțire și rădicată în susă ca
la capră.

Diversele speciă ale acestui genu sémănă
foarte multă între sine. Ele de comun ajungă la

o mărime însemnată, suntă foarte tari selbatice
și ne'mblânditorie. Dacă suntă prinse de mici se
imblindiescă pucin, înse înaintindă cu etatea érá
se sălbăticescă și remănă de apururea ranco-
róse, ci și de altmintrelea blăndețea arătată, nu-
mai de câtă o preschimbă în mânia și în furiă.
Cândă suntă libere ele arată o mare desteri-
tate și inteligentă. În mișcările loră suntă iuți *
și indemanatice, prin care adese ori scapă din
cele mai mari pericle. În contra inamiciloră se
se apărá cu lemne și între strigări amenințátore
Ele suntă foarte desfrănate. În doue picioră nu-
mai rredimându-se potă umblă; din contra se
urcă cu cea mai mara indemanare chiară și pe
cei mai înalți arbori. Nutrimentulă loră în sta-
re sălbatică, consiste în frunđe, fructe, rădecini,
din cari adunandă o bună portiune o insalivéză,
adecă o înmóia cu salivă seă cu scuipiti din
saci loră cei bucali. Patria cynocefaliloră seă
a capcăniloră este Africa (nb. aceloră cu 4 pi-
cióre, seă mai bine cu 4 mână; érá aceloră cu
2 picioră și cu doue mână este și Europa, im-
preună cu cele-l-alte părți ale continentului).

Între diversele specie de *Cynocephali* seă
capcăni, mai memorabile suntă duoă: *Cyno-*
cephalus mormon (mandrilă, maimonă, rom.
mamonă), care este cea mai mare și se destin-
ge prin varietatea coloriloră făciei (obrazului).
Are pe capă ună moță de peră, barba galbenă,
nasă roșiu (ca la omulă bețiă), ochi mici cu-
fundați (ca la ómenii vicleni, intriganti și a-
vari), dinții canini eșiți înafară. Astă maimuțiă
e de mărimea unui omă, și atâtă de tare în
câtă 4 ómeni, abia potă să o țină în locă. Lo-
cuesce în Africa prin Guinea, se aduce și în Eu-
ropa prin menagerii. Cândă-i liberă mănăncă
frunđe și póme, érá fiindă prinsă, mănăncă și
și alte ale pr. brinză, óuă etc.

A doua specie memorabile este *Cynoc-*
ephalus Sphinx (Pavian, papion, capcăne,
Hundskopf) mai mică ca cea din tăiă. Are co-
lóre pe corpă ruginiă; facia urechile și picioră-
rele rectius, mânăle suntă negre, barba roșă.
Nasulă prelungită (ca la căne); kódă lungă. A-
cestă capcăne e tare vioă, și indemanatică în
mișcarea membreloră anteriore. Are instictă for-

* Maimutiile sunt animale cu patru mani.

Te imitativă (ca unii oameni) și desfetăză pe omul cu gesticulările sale. Prinsă de mică se imblin-
desce, dar această imblindire la bătrânețe și-o
pierde și atunci devine nesuferită, ciapcănu
întregă! Puterea musculară a mânilor e foarte
desvoltată, de aceea se urcă pn cei mai înalți
arbură cu mare îndemănătate. Locuesce, ca și
sociu-s'o de mai nainte, în Africa, unde în sel-
bătăcie mănăncă fructe și legumi și causăză a-
dese ori mari depredări în plantatiuni. Prinsă
fiindă se dedă cu unele mănăcări de ale omului.

Din această scurtă descripțiune se vede chiară
cumcă caracterulă atâtă fisicū câtă și morale
alū acestorū maimuție, ér mai alesū alū speciei
ultime, convine foarte multă cu celū ideale
alū ciapcănului din gura poporului nostru, fără
de a sci elū că ôre esistă și ce fiintă e acesta.
(ceva mai pre largă despre natura și istoria
capcănilorū altă dată, cândă se va putea; pre-
cumă și despre alte specie d. e. Cyn. ursinus
Cyn leucocephalus etc.

S. M.

Istoria Vesuvului.

Art. I.

Din epoca primei colonisațiune a Italiei me-
ridionale de greci Vesuvul n'a dat alte semne de
caracterul seū volcanic de cât acelea ce natura-
listul putea se prevădă după analogia structurei
salle cu aceea a mai multor alți volcani.

Scriitorii anticî: Diodor din Sicilia, Plutar, Strabon, vorbesc de Vesuv ca d'un volcan stins de mai mulți secolî. După Strabon presenta atunci un singur con trunchiat; astăzi, după cum am avut ocaziune a observa eū însuși pe când me aflam în Neapole, Vesuvul se divide în două părți: 1-iū conul Volcanic sau Vesuvul curatū disū. 2-le. Somma, formând spre N și E de cellū d'intăi o 'neinsură semicircularie, având pereții perpendiculari în partea din'ăntru și în pante puțin înclinate în afară. Între Somma și Vesuv se află o vale de aprôpe 500 metri de lărgime numită Atrio del Cavallo.

Pôlele și côstele Vesuvului sunt acoperite de vii producând un vin numit lacrima Christi ce nic'unū căletorū nu lipsesce a gusta cândă merge să visiteze Vesuvul; ear partea superiôră a conului este acoperită de cenușe, lavă Volcanică, scorie (materie neagră sau cenușie ce sēmănă cu funinginea întărită, și cu sgura ce se formăză când ferarul lucrăză ferul). Suirea cere dū oe ore de la Resina penă la ermitagiū sf. Salvatore. Conul Vesuvului penă la crater este foarte dificilū de suit, pentru că picîorele alunecă și se cufundă în cenușe pe o pantă înclinată de 50° care ține aprôpe o oră.

Pucin mai sus de Ermitagiă se înalțe unū edificiu ca o ruină în mijlocul cenușei și lavei volcanice: acesta este un observator meteoro-

logic. A se afla cineva pe Vesuv când apune sôrele, și a privi golful Neapolei și vastul orizon al mării, luminat de ultimele rațe alle sôrelui, este un spectacol natural adevărat magic.

Cu cât urcă cineva cōsta Vesuvului, pre-sintă din ce în ce mai mult aspectul unei grămezi de materii incoherente (fără legătură): este o adevărată amestecătură de sfăremături aruncate unele peste altete, dar când ajungem la marginea craterului și putem descoperi interiorul, ne mirăm cu plăcere vedînd simetria și arrangamentul ce domină în totul.

Materialurile sunt dispuse în straturi regulate și cam onduloșe, cu tôte că se par orizontale când le privim în faciă. Dar dupe ce ocolim marginea craterului și observăm chipul cum înaintăză côstele sau se depărtăză, formând unghiuri eșite și intrate, se çeresc mai multe secțiuni transversale formate de curanți de lava și de straturi de nisip și de scoriă a căror adevărată înclinațiune se cunoșce prea bine. Straturile se înclină plecând de la acsul conului, sub unghiuri care variază între 30° și 45°. Conul întreg se compune d'nm ôre care numer de straturi concentrice (băgate unele într'altete) de lavă, de scorie alternând cu straturi de cenușă. Fie care ploae de cenușe care cade din partea superiôră și differiții curanți de lavă care aū curs dupe marginile craterului aū luat forma suprafaciei esteriôră a colinei, astfel în cât putem dice că o serie de învelișuri conice s'aū superpus, unele peste altete penă când agregatiun a muntelui întreg s'a complectat. Despărțirile arătate între straturi deosebite rezultă din differitele culori și din diffe-

ritele grade de grosime ce presintă nisipul, sco-riile și lavelle și din alternanța (aședarea uinua peste altul) lor. Cea mai mare dificultate care se presintă d'o cam dată este d'a înțelege cum o regularitate așa de însemnată pôte fi în raport cu neegala distribuție a materialurilor volcanice asvărlite de vânturile dominante în timpul erupțiilor, și pucina lățime ce aș curgerile de lavă la eșirea lor din crater.

Dar esaminând lucrurile mari cu băgare de sémă se recunósce, că acéstă regularitate nu este de cât aparentă, căci, când un mare numer de straturi se îngustedă pucin câte pucin și în puncturi differite, ochiul cu anevoință dieresce finitul fie-căruiă, și se suposă în general că aceste straturi se conține cu altele care la o mică distanță se pot găsi essact în același plan. Ast-felū este dispoziția straturilor de lavă, cenușă și scorie ce constitue astăzi Vesuvul. Dar să aruncăm a privire retrospectivă asupra Vesuvului încă din timpii cei mai depărtați.

Primele simptome de desceptare acestui Vulcan fu un cutremur pe pământ ce a avut loc în anulū 63 al erei vulgare și ocașionă mari prăpădenii în orașele vecine, precum sunt: Portici, Resina, Herculanum, Torre-del-Greco, Torre-del-Annunziata și Pompeia.

Dela acéstă epocă pênă la 79 s'aș mai simțit câteva sgduituri ușurele; dar în luna lui Noemvrie a acestui anū sgduiturile deveniră mai numeróse și mai puternice și se terminară printr'o erupțiune.

Pliniū cellū mare care commanda atunci flota Română la Misenum, avu dorința d'a fi încă odată martor la acest fenomen grandios, dar astă dorință il costă viața, căci fu asficsiat de aburii sulfuroși. Nepotul seș junele Pliniu ce ședea la Misenum ne a dat în scrisorile salle o descriere animată de astă scenă terribilă. Mai ánteiu dices ellū -s'a veđut o colónă de fum dessoră în-nălțindu-se vertical d'asupra Vesuvului, pe urmă întinđindu-se lateral astfelu în cât partea sa superióră sémăna cu vârful unui pin și partea sa inferióră cu trunchiul acelluiăș arbor care caracterisă dopô cum se scie câmpiile Itali-ei. Acest nuor se despica câte o dată ca să lasse loc flacărilor, a căror iuțelă putea să se compare cu aceea a fulgerului; dar o obscuritate

mai profundă de cât aceea a noptii urma lumii- nilor strălucitoare ce amețea vederea.

Cenușă fu transportată pênă la vasele ce se efflău la Misenum, pământul se cutremura marea se depărta de țermuri, și multe animale marine aș remas pe uscat,

La acéstă catastrofă s'a format conul Vesuvului și aș fostu cotropite: Stabia, Hercunalum și Pompeia (dascrisă în No. 19) nu de lavă, ci de cenușe și de sfaramituri de pētră poncie ce sémăna cu tuful saș pētra porosă ce acopere astăzi Somma.

Tot atunci stratele Sommei s'aș ridicat regulat către centrul conului subt un unghiū de 25°—30° și cóstele s'aș acoperitu cu straturi de tuf ponciosū presentând și mai multe conchili-fossile din terimul terțiar: ceea ce pare a dovedi că la ori care epocă geologică Vesuvul a fostu submarin.

Au anul 472 erupțiunea de care vorbescū Ammien Marcelliu și Procopie, a transportat cenușă Vesuvului pênă la Constantinopole. Se găsesc în Procopie și'n Cassiodor c'a curs pucină lavă în erupțiunea dela 512 — Vesuvului apoi a remis în repaos între errepțiunile dela 1500 — 1631, dar în același timpū Etna era într'o mare activitate. Se pare că craterul se afla atunci în starea în care este astăzi volcanul stins Astroni aprópe de Neapole. În 16 Decembre 1631 7 curanți de lavă eșiră tot d'odată și inundară mai multe orașe aședate la pólele muntelui. Resina construită p'o parte din Herculanum fu consumată d'un torrent de lavă infocată.

Inondațiunile de noroi fura tot așa de destructóre ca și celle de lavă; atât a fost de mare abundența ploilor provenită din marea cuantitate de vapori așivirlit în atmosferă, în cât curgea în lungul cóstelorū conului adevărați torenți, care se încarca d'un praf volcanic și trăgând cu dinșii cenușă incoherente se'ntărea în destul ca să pótă lua numele de lavă apósă; se pretinde că 4000 peróne periră în acéstă catastrofă. Cea din urmă erupție a avut loc la 1858. Craterul Vesuvului s'a confundat atunci de aprópe 60 metri.

(Va urma)

A.